

Li Andersson vas ym.

Lakialoite laiksi työsopimuslain 1 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa ehdotetaan työsopimuslain soveltamisalan laajentamista. Aloitteella Vasemmistolitiiton eduskuntaryhmä haluaa tuoda työsopimuslain soveltamisalaan "näennäisesti itsenäisen palvelun tai työsuorituksen tekijän" -käsitteen. Muutos parantaisi palkansaajaan rinnastettavien itsensätyöllistäjien asemaa työelämässä ja heidän sosiaaliturvaansa, kun heidät rinnastettaisiin työntekijäasemaan.

Ehdottamassamme mallissa palkansaajaan rinnastettavalla itsensätyöllistäjällä tarkoitetaan henkilöä, joka asemansa vuoksi rinnastuu työntekijään ja jolla on vain muutama toimeksiantaja sekä vähäinen taloudellinen ja kaupallinen riski ja jonka työn sisältö vastaa toimeksiantajayritykseen työsuhteessa olevien työntekijöiden työn sisältöä. Säännös olisi ns. pakottavaa oikeutta.

PERUSTELUT

Nykytilanne

Työelämän muutoksen eräs ongelma on perinteisten työsuhteiden korvautuminen näennäisesti itsenäisellä yrittäjyydellä tai yritysmuotoisella työllä. Työsuhteissa tehtävän työn sijasta osa yrityksistä haluaa siirtää saman työn tehtäväksi yrittäjästatuksella toimiville itsensätyöllistäjille, joille yrittäjänä toimiminen saattaa olla ainoa keino työn saamiseksi. Tämä on samalla työnantajalle keino "halpuuttaa" työtä, kun kustannusvastuu työnantajavelvoitteista siirtyy työn tekijälle. Usein työn sisältö on sama kuin toimeksiantajan omilla työntekijöillä.

Viime aikoina on nostettu esiin ns. itsensätyöllistäjät. Näillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka eivät ole työsuhteessa ja joilla ei ole henkilökuntaa (free lancer, ammatinharjoittaja jne.). Itsensätyöllistäjät siis työllistävät vain itsensä. Itsensätyöllistäjien neuvotteluasema on usein heikko ja toimeentulo epävarmaa ja epäsäännöllistä.

Tilastokeskus arvioi vuonna 2013, että olosuhteiden pakosta yrittäjiksi lähteneitä oli noin 20 prosenttia kaikista itsensätyöllistäjistä, joita oli noin 152 000 henkilöä. Tämän perustella näennäisesti itsenäisiä yrittäjiä oli vuonna 2013 arviolta 30 000 henkeä. (Tilastokeskus, "Itsensätyöllistäjät Suomessa 2013" -tutkimusraportti, s.131)

Lakialoite LA 64/2016 vp

Palkansaajaan rinnastettavien itsensätyöllistäjien pääasiallinen ongelma on heikosta neuvottelu-asemasta johtuva työn alihinnoittelu ja heikko sosiaaliturva. Työn tekijällä on yrittäjän riski, muttei tosiasiallista mahdollisuutta vaurastua. Hän on samanlaisessa alisteisessa asemassa kuin työsuhteinen työntekijä. Palkansaajaan rinnastettava itsensätyöllistäjä saattaa olla jopa työsuhteista työntekijää heikommassa asemassa. Tämä huono-osaisuus heijastuu myös työsuhteessa oleviin työntekijöihin. Työsuhteisten asema työmarkkinoilla heikkenee, jos joku myy työtään työehtosopimuksia tai yleistä palkkatasoa halvemmalla.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä ongelman ratkaiseminen edellyttää työsuhteen tunnusmerkistön uudelleen arviointia siten, että niihin itsensätyöllistäjiin, jotka rinnastuvat työntekijään, sovelletaan työlainsäädäntöä. Tällöin heillä olisi oikeus työterveydenhuoltoon, vuosilomaan, työttömyysturvaan jne. samalla tavalla kuin työsuhteisella työntekijällä. Heillä olisi myös oikeus tehdä työehtosopimuksia.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän aloitteessa on hahmoteltu malli, jossa työsopimuslakia sovellettaisiin myös työn suorittamista koskevaan toimeksiantosopimukseen, jossa *näennäisesti itsenäinen palvelun tai työsuorituksen tekijä* on sitoutunut täyttämään sovitun suorituksen. Mallia hahmoteltaessa on otettu huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen tuomio C-413/13 Kunsten, jonka mukaan itsenäinen palveluntarjoaminen voi olla fiktiivistä ja peittää todellisen työsuhteen.

Ehdottamassamme mallissa näennäisesti itsenäisellä ammatinharjoittajalla tarkoitetaan henkilöä, joka asemansa vuoksi rinnastuu työntekijään ja jolla on muutama toimeksiantaja sekä vähäinen taloudellinen ja kaupallinen riski ja jonka työn sisältö vastaa toimeksiantajayritykseen työsuhteessa olevien työntekijöiden työn sisältöä. Säännös olisi ns. pakottavaa oikeutta. Yritysmuodolla ei tämän vuoksi olisi merkitystä

Säännösehdotuksen perustelut

Aloitteessa työsopimuslain soveltamisalasäännöksessä "näennäisesti itsenäisen palvelun tai työsuorituksen tekijä" rinnastettaisiin työsopimuslain työntekijäasemaan.

Aloitteessa näennäisesti itsenäisellä palvelun tai työsuorituksen tekijällä tarkoitetaan sitä, joka työntekijäasemaan rinnastettavalla tavalla on riippuvainen samasta toimeksiantajasta tai samasta, työsopimuslain 7 luvun 4 §:n 3 momentissa tarkoitettusta yhteisöstä, jonka osa toimeksiantaja on; jolla on vain muutama toimeksiantajayritys tai -yhteisö; jonka toimintaan sisältyy vain vähäinen taloudellinen ja kaupallinen yritysrisi; ja jonka asema toimeksiantosuhteessa rinnastuu läheisesti toimeksiantajayrityksessä työsuhteessa olevien asemaan tai työn sisältöön.

Voimassa olevan työsopimuslain mukaan työsuhteisuutta määriteltäessä kiinnitetään huomiota muun muassa työn suoritustapaan, työn tekemisen aikaan ja paikkaan, työn tekijän asemaan organisaatiossa, työstä maksettavaan korvaukseen sekä sopimuksen tehneiden osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Viime kädessä kyse on kokonaisarviointista. (HE 157/2000.)

Määrittely on sinänsä edelleen relevantti. Käytännössä säännöstä on kuitenkin viime vuosina tulkittu yhä suppeammin. Jopa Verohallinnon ohjeissa on hyväksytty se, että työn tekijällä on vain

Lakialoite LA 64/2016 vp

yksi toimeksiantaja, kun aikaisemmin on edellytetty useita toimeksiantajia.¹ Tulkinnan muuttaminen on johtanut siihen, että yhä useampi sellainen työntekijä, johon aikaisemmin sovellettiin työsopimuslakia, on joutunut työlainsäädännön suojan ulkopuolelle.

Myös korkeimman hallinto-oikeuden tuore verotusta koskeva ratkaisu (KHO:2016:35) kertoo tuomioistuinten linjan muutoksesta yhä sallivammaksi yritysten toimille muuttaa työsuhteita yrittäjäsuhteiksi. Oikeustapauksessa A hoiti B Oy:n talouspäällikön tehtäviä yhtiön työntekijänä vuosina 2007 ja 2008. A irtisanottiin vuonna 2008, ja B Oy:n emoyhtiö määräsi tehtävän ulkoistettavaksi. B Oy kilpailutti palvelun ja hyväksyi A Ky:n, jonka ainoa työntekijä ja vastuunalainen yhtiömies A oli, tekemän tarjouksen. A Ky ryhtyi hoitamaan B Oy:n palkanlaskennan ja kirjanpidon tekniset suoritteet sekä viranomaisilmoitukset ja yhtiön tulosraportit.

Korkein hallinto-oikeus katsoi, että B Oy:n A Ky:lle maksamia korvauksia ei ollut pidettävä enakkoperintälain 13 §:n 1 momentissa tarkoitettuna A:lle maksettuna palkkana. Tapauksen olosuhteet eivät osoittaneet A:n työsuhteen keinotekoista muuttamista toimeksiantosuhteeksi. Tällä aiemmalla työsuhteella ei siten ollut merkitystä asiassa. (Verovuodet 2009—2011. Äänestys 4—1.)

Oikeudellisen tulkinnan sekä työn teettämisessä tapahtuneiden muutosten vuoksi työsopimuslain soveltamisalaa on syytä täsmentää niin, että niihin työn tekijöihin, jotka ovat tosiasiallisesti alisteisessa asemassa, sovelletaan työlainsäädäntöä.

Lakialoitteessa tarkoitettua näennäisesti itsenäisen palvelun tai työsuorituksen tekijän kanssa solmitun sopimuksen tulisi täyttää kaikki neljä edellytystä. Työn tekijän pitäisi ensinnäkin tosiasiallisesti olla alisteisessa asemassa toimeksiantajaansa tai konserniin tai muuhun yhteenliittymään, johon toimeksiantaja kuuluu.

Toiseksi edellytettäisiin, että työn suorittajalla on kerrallaan vain muutama toimeksiantaja. Jos toimeksiantajat vaihtuvat jatkuvasti, toimeksiantajia voi olla kerrallaan yleensä korkeintaan vain kaksi. Jos toimeksiantosuhteet ovat pitkiä, toimeksiantosuhteita voi olla useampia. Se, rinnastuuko työn tekijä työsuhteeseen vai ei, riippuisi tosiasiallisesta tilanteesta. Jos työn tekijää voisi verrata työntekijään, jolla on useita osa-aikaisia työsuhteita, lakialoitteessa ehdotettu muutos tulisi sovellettavaksi.

Kolmanneksi edellytettäisiin, että työn tekijällä on vähäinen taloudellinen ja kaupallinen riski. Tämä tarkoittaa sitä, ettei toimintaan juurikaan tarvittaisi pääomaa eikä muita perustamiskustannuksia. Myös käyttökustannukset olisivat alhaisia. Toiminta perustuisi valtaosin työn tekijän henkilökohtaiseen työhön. Jos esimerkiksi työn tekijän "pääkonttori" on kotona ja mainonta hoidetaan netissä, työn tekijään sovellettaisiin työsopimuslakia, jos myös muut soveltamisedellytykset täyttyisivät.

Neljänneksi työn tekijän asemaa verrattaisiin toimeksiantajan palveluksessa oleviin työsuhteisiin työntekijöihin. Tilannetta voitaisiin tällöin verrata toimeksiantajalle samaa työtä tekeviin mutta

1 [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/Palkka_ja_tyokorvaus_verotuksessa\(39531\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/Palkka_ja_tyokorvaus_verotuksessa(39531))

Lakialoite LA 64/2016 vp

myös muihin toimeksiantajan kanssa työsopimuksen tehneisiin muunlaista työtä tekeviin. Toimeksiantaja ei kuitenkaan välttyisi soveltamasta työsopimuslakia vain sen takia, ettei hän ole yrityksessään solminut kenenkään kanssa työsopimusta. Tällaisessa tilanteessa asiaa arvioitaisiin yleisten oppien mukaan. Harkittaessa tapauskohtaisesti sitä, onko kyseessä työ- vai yrittäjäsuhde, tulee olosuhteiden arvioinnissa ottaa huomioon se, onko näennäisesti itsenäisellä ammatinharjoittajalla ollut aito mahdollisuus neuvotella sopimuksen ehdoista, ja se, kumpi osapuoli on ollut aktiivinen ehdottamaan yrittäjäsopimuksen solmimista.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

työsopimuslain 1 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ään uusi 2 ja 3 momentti, jolloin nykyiset 2 ja 3 momentti siirtyvät 4 ja 5 momentiksi, seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan myös näennäisesti itsenäisen palvelun tai työsuorituksen tekijään. Näennäisesti itsenäisellä palvelun tai työsuorituksen tekijällä tarkoitetaan sitä,

- 1) joka työntekijäasemaan rinnastettavalla tavalla on riippuvainen samasta toimeksiantajasta tai samasta, tämän lain 7 luvun 4 §:n 3 momentissa tarkoitetusta yhteisöstä, jonka osa toimeksiantaja on;
- 2) jolla on vain muutama toimeksiantajayritys tai -yhteisö;
- 3) jonka toimintaan sisältyy vain vähäinen taloudellinen ja kaupallinen yritysrisi; ja
- 4) jonka asema toimeksiantosuhteessa rinnastuu läheisesti toimeksiantajayrityksessä työsuhteessa olevien asemaan tai työn sisältöön.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lakialoite LA 64/2016 vp

Helsingissä 6.10.2016

Li Andersson vas
Kari Uotila vas
Jari Myllykoski vas
Hanna Sarkkinen vas
Markus Mustajärvi vas
Annika Lapintie vas
Silvia Modig vas
Anna Kontula vas
Aino-Kaisa Pekonen vas
Matti Semi vas